

ДИНАМІЧНІ ПРОЦЕСИ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ. НЕОЛОГІЗАЦІЯ

Косович Ольга Василівна,

канд. філол. наук, доц.

*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка*

У статті розглядаються динамічні процеси у лексичній системі французької мови. Автор визначає основні шляхи розвитку лексичного фонду мови. Розглядаються неологізми, okazіоналізми, а також визначаються основні соціальні чинники, які впливають на розвиток лексичної системи мови.

Ключові слова: лексичний склад, динамічність, неологія, неологізми, okazіоналізми.

Як відомо, мова – це досить динамічна одиниця. Її лексичний склад не залишається у перманентному вигляді, а постійно змінюється. При цьому необхідно наголосити, що зміни є дуже швидкими. І тому лексичний стан будь-якої мови потребує постійного дослідження – на певному синхронному зрізі та в діахронії.

Зміни в будь-якій мові можуть виражатися, по-перше, у тому, що певні лексичні одиниці виходять із вжитку або стають маловживаними; по-друге, у мові з'являються нові одиниці, які або замінюють ті, що вийшли із вжитку, або починають функціонувати поряд із ними протягом тривалого або короткого проміжку часу; по-третє, уже існуючі в мові одиниці можуть набувати нових значень; по-четверте, існуючі в мові одиниці можуть видозмінюватися. Саме на трьох останніх шляхах мовних змін ми і хотіли б зупинитися.

В останні десятиліття проблемі неології приділяється доволі багато уваги як вітчизняними, так і закордонними дослідниками (В. І. Заботкіна, Ю. А. Зацний, О. С. Кубрякова, В. О. Чередниченко, R. Barnhard, A. Blank, D. Crystal, D. Reah).

Підвищений інтерес до інновацій обґрунтовується тим, що останнім часом в англійській мові з'явився великий прошарок нових слів та словосполучень, утворених під впливом різноманітних соціальних чинників. Усі ці новотвори потребують комплексного аналізу, нових досліджень основних джерел, способів та механізмів творення.

Новими одиницями (інші терміни: неологізми, інновації, новотвори) зазвичай вважаються слова, а також їх окремі значення, вислови, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку, і новизна яких усвідомлюється мовцями (загальномовні неологізми), або які були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора (стилістичні, або індивідуально-авторські неологізми); у цьому випадку мова може йти про okazіоналізми.

Надамо ще одне трактування терміна "неологізми". Неологізми – це слова й словосполучення, які носії літературної мови окремого національного варіанта сприймають як нові (за формою або змістом) [Зацний 2007, 4]. Отже, як можна побачити з наведених дефініцій, слова та словосполучення об'єднують у групу неологізмів саме за критерієм їх новизни в мові.

Неологізми можуть бути поділені на: лексичні (нові слова); фразеологічні (нові стійкі словосполучення); семантичні (нові лексико-семантичні варіанти слів або нові варіанти стійких словосполучень) [Зацний 2007, 4].

На думку багатьох науковців, кількість інновацій на лексичному рівні не піддається точним підрахункам, оскільки неологізми виникають не в мові взагалі як у системі соціально-закріплених знаків, здатних об'єктивно існувати, а у реалізаціях цієї системи – у мовленні конкретних носіїв. До того ж не всі вони закріплюються в мові. Саме тому у світлі дихотомії "мова – мовлення" виникають проблеми, пов'язані з "оказіональністю" – "узуальністю" новотворів. "Оказіональні" одиниці навіть протиставляють неологізмам, стверджуючи, що вони створені лише для конкретного випадку.

Погодитися з такою думкою можна лише частково. Адже, дійсно, деякі нові одиниці утворюються авторами тільки для конкретного контексту, поза межами якого вони втрачають право на існування. Але при цьому необхідно зазначити, що більшість неологізмів, зафіксованих словниками, спочатку виникли як okazіоналізми. Завдяки своїй популярності, розповсюдженості та загальновживаності вони перейшли до розряду неологізмів.

Цікавим є той факт, що передбачити, стане чи ні okazіоналізм справжнім неологізмом, зовсім неможливо. Мабуть, єдиним критерієм прогнозування є той факт, що "закріплюються в мові насамперед ті одиниці, що передають поняття, пов'язані з важливими проблемами сучасності" [Зацний 2007, 4-5]. Отже, можна говорити про те, що закріплюються в мові нові одиниці, які виникли в тих сферах життя людини, які розвиваються найбільш активно. У зв'язку з тим необхідно виділити основні соціальні чинники, що впливають на розвиток словникового складу мов на початку XXI століття.

Сьогодні все частіше з'являються нові поняття в таких важливих сферах життя, як політика, інформаційні технології, економіка тощо. Нові реалії вносять у мову свої найменування: *blogeoisie* ("еліта" блогів), *blogodiversité* (сукупність блогів, на яких спілкуються на різні теми), *paparatzitisme* (еквівалент для англійського слова "*popesquatting*", створеного за аналогією до "*cybersquatting*" для позначення запису осіб-кандидатів на вибори папи перед засіданням конклаву 2005 року). Цей процес можна позначити формулою: "нові явища – нові слова". Різні явища за своєю дією на мову та суспільство "подібні на революцію". Це пояснюється декількома причинами: розширюється склад учасників масової комунікації: нові прошарки населення приєднуються до ролі ораторів, до ролі тих, хто пише в газети та журнали; послаблюється і навіть зникає цензура, люди кажуть та пишуть вільно, отож послаблюється "внутрішній цензор"; зростає особистісний почин у мовленні; безлике та бездарне мовлення змінюється мовленням особистісним; розширюється сфера спонтанного спілкування: люди вже не читають попередньо написані виступи; змінюються ситуації та жанри спілкування: офіційний диктор радіо чи телебачення змінюється ведучим, який роздумує, жартує, висловлює власну думку; зростає частка невідповідності та послаблюється офіційність.

Зрозуміло, що перелічені позамовні чинники не могли не відобразитися на лексичному фонді сучасної французької мови, оскільки внаслідок суспільної ситуації відбувається закономірне оновлення мовних процесів. Так, у зв'язку із прийняттям у Франції закону "Про перший трудовий контракт", ініційованого прем'єр-

міністром Домініком Вільпенем, який спровокував масовий протест молоді, з'явилися новотвори okazіонального характеру: *villepinien*, *gaulliste-villepiniste*, *villepincite*, *devillepin-renouveaugaulliste*.

Або такі новотвори *ségolénade*, *sarkonnerie*, *sarkospam*, *sarkoogle*, *sarkaille* – "*Ségolénades et Sarkonneries. On l'accable. On l'éreinte. On l'humilie.*", *ségoshère*: "*Ségoshère: les jeunes avec Ségolène Royal*", виникнення яких обумовила виборча кампанія на пост президента Франції. Серед претендентів були Ніколя Саркозі та Сеголен Руаяль. У вищенаведених прикладах вважаємо, що немає потреби згадувати про відсутність правильності у більшості дериваційних серій, долучаючи до них ті, що з'являються у значній кількості, які є найбагатшими або ж найбільш "продуктивними" за кількістю лексичних одиниць.

Неологізми виникають, як правило, у мові певного соціуму в певній соціальній, професійній групі і, тим самим, у багатьох випадках вважаються "нестандартними", тобто такими, "що ще не прийняті в стандартну мову" [Partridge 1978, 201]. Щодо лінгвістичної ідентифікації okazіоналізму, то вона ґрунтується на визначенні обсягу даного новотвору та встановленні комплексу його диференційних ознак. У мовознавчій науці міцно утвердилася думка про його лексичний статус (О. І. Александрова, Б. О. Белова, О. А. Габінська, О. А. Земська, М. У. Калніязов, О. Г. Ликов та ін.).

Починаючи від Н. І. Фельдман і до сьогодення, переважна більшість лінгвістів поділяють її погляди щодо утворень "на випадок", уживаних лише один раз у конкретному мовленнєвому відрізку. Слід зауважити, що схарактеризоване в такий спосіб явище позначається терміном "okazіональне слово".

Розглянемо ще одну групу лексичних одиниць, що розширюють словниковий склад мов – це видозмінені одиниці. Частіше видозміна проявляється на рівні фразеологічних одиниць. Під видозміненими одиницями ми розуміємо варіанти фразеологічних одиниць. Поняття фразеологічного варіанта застосовується в дослідженнях із фразеології по відношенню до різних мовних явищ: від компонентів фразеологічних одиниць, що можуть заміщати один одного у складі фразеологізмів, до okazіонального, індивідуально-авторського вживання фразеологічних одиниць. Ми дотримуємося думки про необхідність розмежування узуального та okazіонального вживання фразеологічних одиниць, узуальних та okazіональних змін у складі фразеологічних одиниць.

Під узуальними змінами у складі фразеологічних одиниць ми розуміємо частотні, загальноновживані, зафіксовані словниками форми однієї й тієї ж фразеологічної одиниці.

Під okazіональними ми розуміємо індивідуально-авторські, одиничні, не зафіксовані словниками зміни у складі фразеологічних одиниць. Таким чином, узуальними ми вважаємо фразеологічні варіанти, а okazіональними – фразеологічні модифікації [Чередниченко 2005, 99]. Про фразеологічні варіанти йде мова тоді, коли допустимі формальні зміни фразеологізмів [Пташник 2001, 116], а також тоді, коли фразеологізми мають аналогічну структуру, однакове значення, спільні ознаки і є взаємозамінюваними в контексті.

Таким чином, окреслені вище явища дають нам право наголошувати на такій характерній рисі лексичної системи французької мови, як рухомість, або динамічність. Динамічність, як вже було зазначено вище, свідчить про зміни в мові, а тому вимагає постійного дослідження.

В статье рассматриваются динамические процессы в лексической системе французского языка. Автор определяет основные пути развития лексического фонда языка. Рассматриваются неологизмы, окказиональные слова, а также определяются основные социальные факторы, которые влияют на развитие лексической системы языка.

Ключевые слова: лексический состав, динамичность, неология, неологизмы, окказиональные слова.

The article deals with the problem of dynamics in languages. The author defines the main ways of languages lexical fund development. The article considers neologisms, occasionalisms and variants as the main ways, defines the main social factors that influence language lexical fund development.

Key words: lexic structure, dynamism, neology, neologisms, occasional words.

Література:

1. Зацний Ю. А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. – Львів : ПАІС, 2007. – 228 с.
2. Неологізм [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Неологізм>.
3. Пташник С. Б. Фразеологічні модифікації: термінологічні проблеми / С. Б. Пташник // Вісник Львів. ун-ту. Сер. Іноземні мови. – 2001. – Вип. 9. – С. 112–120.
4. Чередниченко В. О. Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / В. О. Чередниченко. – Запоріжжя, 2005. – 220 с.
5. Partridge E. Usage and Abuse / E. Partridge. – Harmondsworth : Penguin Books, 1978. – 380 p.